

ТЕМА ДИТИНСТВА У ТВОРЧОСТІ В. СИМОНЕНКА: ФІЛОСОФСЬКИЙ ТА МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ КОМПОНЕНТИ

THEME OF CHILDHOOD IN WORKS OF V. SYMONENKO: PHILOSOPHICAL AND MENTAL ETHICAL COMPONENTS

Сазонова О.В.,

orcid.org/0000-0001-6633-2348

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри мов і методики їх викладання

Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Янкова Н.І.,

orcid.org/0000-0001-9189-625X

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри історії української літератури,

теорії літератури і літературної творчості

Навчально-наукового інституту філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті осмислено мотиви, пов'язані з темою дитинства. Розкрито культурно-мистецькі контексти типології образів дитинства в його творчості. Підтверджено, що тема дитинства безпосередньо пов'язана зі знаковими культурно-філософськими концептами доби, що вплинули на розвиток ментальності мешканців підрадянської України. Зауважено, що вони стали індикаторами найважливіших змін у світоглядній позиції українців.

Спостережено, що звернення шістдесятників, зокрема В. Симоненка, до світу дитинства, внутрішньо пов'язаного із їх підвищеним інтересом до власного «я», значить і до складного комплексу душевних переживань героїв.

Оскільки сьогодення для шістдесятників наповнене станом відчуження, іноді протистояння зовнішньому недовісному світу, то особливого значення набувало повернення в минуле, поєднуючись із інтересом до внутрішнього світу людини, це неминуче призводило до спогадів власного дитинства митця. Породження емоційних проблем, зокрема проблеми самотності перегукується у творах В. Симоненка із естетикою романтиків.

Переконані, що підвищений інтерес шістдесятників до теми дитинства безпосередньо пов'язаний зі змінами в суспільному житті. Вважаємо, що для В. Симоненка образ дитини став багатофункціональним символом – незахищеності і самотності, страху і водночас здивування, наївності і чистоти і, звичайно, незадоволення поета суспільством, проявом його уяви і чутливості до викривлених змін у навколишньому світі. Дитинство змальовується, з одного боку, як ідеальна пора, що минулася, як така, коли людина знаходилася в умовній гармонії з собою і світом. З іншого боку, ліричні герої творів В. Симоненка утримують духовну спорідненість із дитинством. Їхні характери зумовлені пережитими ще в дитинстві відчуттям причетності до рідної оселі, до близьких людей, спорідненості з усім живим. Зауважено, що публіцистичність письма зумовлена культурно-філософським середовищем, що позначилося в поета на мотивах самоти, відчуження, сирітства як осиротілого покоління. Зафіксовано соціокультурну діалектику розвитку образів: мати та дід – рідна хата – село – земля – Батьківщина.

Ключові слова: В. Симоненко, шістдесятники, архетипне мислення, тема дитинства, родина, мала батьківщина.

The article makes sense of the motives associated with the theme of childhood. The cultural and artistic contexts of the typology of childhood images in his work are revealed. It is confirmed that the theme of childhood is directly related to the iconic cultural and philosophical concepts of the era, which were influenced the development of the mentality of the inhabitants of post-soviet Ukraine. It was noted that they became indicators of the most important changes in the worldview position of Ukrainians.

It was observed that the appeal of the sixties, in particular V. Symonenko, to the world of childhood, intrinsically connected with their increased interest in their own «I», means to the complex of mental experiences of the heroes.

Since the present for the sixties is filled with a state of alienation, sometimes opposition to the external imperfect world, the return to the past combined with interest in the inner world of man, acquired special importance, this inevitably led to memories of the artist's own childhood. The generation of emotional problems, in particular the problem of loneliness, resonates in the works of V. Symonenko with the aesthetics of romantics.

Convinced that the increased interest of the sixties in the topic of childhood is directly related to changes in social life. We believe that for V. Symonenko's image of a child has become a multifunctional symbol of insecurity and loneliness, fear and at the same time surprise, naivety and purity and, of course, the poet's dissatisfaction with society, a manifestation of his imagination and sensitivity to distorted changes in the surrounding world. Childhood is depicted, on the one hand, as an ideal time that has passed, as such when a person was in conditional harmony with himself and the world. On the other hand, the lyrical heroes of the works of V. Symonenko is spiritually related to his childhood. Their characters are determined by the feeling of involvement in their native home, close people and kinship with everything alive experienced in childhood. It is noted that the journalistic nature of writing is determined by the cultural and philosophical environment, which was affected the poet's motives of loneliness, alienation, and orphanhood as an orphaned generation. The socio-cultural dialectic of image development is recorded: mother and grandfather – native house – village – land – Motherland.

Key words: V. Symonenko, sixties, archetypal thinking, childhood theme, family, small homeland.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема рефлексії митця на дитячі спогади актуалізована в сучасній літературі. Зацікавлення суспільства до цієї так званої «вічної теми» відбулося ще в кінці 90-х ХХ ст., коли серед дослідницької практики оприявилася дитиноцентрирована парадигма. Хоча пряме співвідношення в художніх творах часу минулого і часу нинішнього, відображення сьогодення у двох вимірах – знакова риса літератури 60–80-х років. Письменники таким чином виявляли ставлення до смерті, адже за цим, по суті, завжди криється ставлення до життя, розуміння людини як такої, її справжнього місця в житті. Крім того, тема дитинства, безпосередньо пов'язана із культурно-філософськими концептами, вони є показниками найважливіших естетичних та культурно-філософських змін певного періоду розвитку людства загалом. Дитинство, вважаємо, варто розглядати як своєрідний вид духовної пам'яті, що поєднує минуле із теперішнім, воно допомагає з'ясувати діалектику людської душі. Звернення до теми дитинства узгоджується з народними уявленнями, відповідно до яких воно має величезну очисну силу, оскільки дозволяє повернутися до початків. Комплексне дослідження образів дитинства у творчості одного із яскравих представників покоління шістдесятих дозволить краще збагнути специфіку художнього світу поета, а також оцінити, наскільки по-сучасному звучать думки В. Симоненка на сутність дитинства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про важливість долучення біографічних відомостей до аналізу текстів поета, про безперечний зв'язок поезій із автором, про можливості пояснити життєвим фактом творчі прояви В. Симоненка вже неодноразово писали дослідники. Перша розвідка про життєвий і творчий шлях Василя Симоненка – «З матір'ю на самоті» (1990). Незвичайно структурована, укладена в науково-популярному стилі, вона має швидше біографічно-культурологічне значення. У ній ведуть діалог Ганна Федорівна Симоненко-Щербань (мати поета) та письменник Микола Сом (близький товариш В. Симоненка), йому ж належить вміщена передмова. Щоправда, діалог місцями змінюється полілогом, завдяки оповідям видатних діячів української культури, спогадам рідних і близьких, товаришів поета. Укладачі доречно додали до видання цікаві фотодокументи. У книзі розміщено також вірші В. Симоненка [3]. У видавництві «Сучасність» 1973 р. вийшло друком друге

видання вибраних творів поета із розлогим вступом «У хороший Шевченків слід ступаючи...», коментарями І. Кошелівця та безіменними згадками про письменника друзів. Літературознавець уперше неупереджено аналізує заангажовані розвідки М. Негоди «Еверест підлости» (1965) та В. Козаченка та П. Панча «Тобі, народе» (1965), у яких мовиться не стільки про творчість митця, як про його політичні переконання. Критик усебічно потрактовує поезії В. Симоненка, порівнює їх із текстами Т. Шевченка, Ліни Костенко, І. Драча, Г. Кириченка, О. Зуєвського, віднаходить спорідненість у досконалих формах із Стефаном Малларме та Полем Валері, зупиняється на біографічних моментах, цитує щоденникові поетові записи, звертає увагу, що тематика багатьох його поезій пов'язана саме з близькими людьми, по-перше, з мамою [5, с. 37]. Безперечно, що критичні розмісли та спостереження І. Кошелівця потребують ретельного опрацювання.

У дослідженні В. Яременка «Щоб правду більш не кидали за ґрати...» (2003) оповідається про творчість і життя В. Симоненка [11]. Авторіві вдалося доречно поєднати цікаві наукові спостереження й інформативні біографічні дані.

Порівняльно-типологічна стаття Г. Витрикуш «Минуле України у творчості Ліни Костенко і Василя Симоненка» (2008) присвячена історіософським поглядам В. Симоненка, побіжно автор згадує окремі моменти з життя поета [1]. У дисертаційному дослідженні «Константа петраркізму в українській любовній ліриці (В. Сосюра, В. Симоненко, М. Вінграновський)» (2009) Галиною Юзків стверджується, стильові константи петраркізму репрезентовано в кількох вимірах (діахронному та синхронному) і проявах – як творче наслідування поетики італійського митця, як сполучення традицій європейського і національного, ренесансного і сучасного віршування [9].

Дисертація Дани Ткаченко «Василь Симоненко: еволюція стилю і рух тексту» (2012) – найгрунтовніше сучасне наукове дослідження, містить цілу низку цікавих дискусійних спостережень, починаючи від заголовка, проте засвідчує нерозривний зв'язок тексту та автора [8].

Робота І. Коляди Василь Симоненко (2020) зорієнтована на широке коло читачів, відповідно структурована: родовід, мати, мала батьківщина, дитинство, дід Федір, шкільні та університетські роки, кохання, шістдесятник, останні дні життя письменника, містить велику кількість спогадів сучасників, покликань на розвідки [3].

Переконані, комплексний розгляд теми дитинства у творчості В. Симоненка дозволить краще збагнути специфіку художнього світу митця, а також сприятиме з'ясуванню основних наукових підходів у різних галузях знань до теми дитинства.

Постановка завдання. Мета статті – окреслити дитячі спогади ліричних героїв як своєрідні точки відліку внутрішнього філософського та морально-етичного аспектів поезій В. Симоненка, зафіксувати загальнолюдське та національне значення образів та проблематики творів про дитинство. Застосований нами біографічний та типологічний методи аналізу дозволять усвідомити внутрішню логіку образного мислення поета.

Виклад основного матеріалу. Науковці в межах традиційного літературознавства долучилися до ретельного вивчення характерів, психотипів, психологічної мотивації персонажів у контексті поетикальної своєрідності та стилістики певного письменника, його місця в літературному процесі, з'ясування традиційного та новаторського у творчому доробку. Поступово, критична рецепція відійшла від аналізу конкретноісторичної специфіки образів дитини, зацікавившись універсальними категоріями – естетичними, філософськими, психосоціокультурними, моральними компонентами теми дитинства. Відтак до літературознавства долучені досягнення педагогіки, антропології, психології, етнографії, соціології, культурології тощо.

Розглянувши твори В. Симоненка, у яких є образи дитинства, виявили їх виразний зв'язок із темою народної і національної самосвідомості. Ці теми та образи взаємопроникають, доповнюють один одного. Вони посилюються завдяки втіленню мотиву пам'яті: «Минуле не вернуть, / не виправить минуле, / Вчорашнє – ніби сон, / що випурхнув з очей» [5, с. 107]. Згідно з К. Юнгом, прагнення людини повернутися в дитинство (як повернутися в лоно матері) є одним із найдавніших міфологічних архетипів [10]. Архетипне мислення, певно, було специфічною рисою шістдесятників. Так, характеризуючи особливості поезики Г. Чубая у контексті біографії письменника, зауважено, що художній образ дерева в його поезіях є архетипним символом єдності й вічності та виявляється в різних значеннях [4, с. 91].

Поет свідомо використовує архетип дитини, що символізує гармонію слабкості і сили, смерті і народження, наївності та мудрості, свободи і відповідальності. Як символ дитинності, що втілює певні філософські ідеї, існує давно, згідно з біблійними істинами, дитина презентує моральну модель людини загалом, тож у Новому

Заповіті читаємо: «Того часу підійшли до Ісуса учні й мовлять: «Хто найбільший у Небеснім Царстві?» Ісус покликав дитину, поставив її серед них – та й сказав: «Поправді кажу вам: коли не навернетесь, і не станете, як ті діти, не ввійдете в Царство Небесне!» (Євангеліє. Матф. 18:1,2,3) [2]. Оскільки дитина взагалі є мірилом морального стану суспільства, то для митців 60-х важливим є цей етичний аспект, як ще одне свідчення права на свободу. Незважаючи на ейфорію від «удаваної свободи», митці на етапі хрущовської відлиги черпали натхнення не лише в творчому перевтіленні Вітчизни або в реальних задумах освоєння Всесвіту, вони активно прагнули виявити та художньо закарбувати, те нове, що увійшло в життя та душу людини. Відтак реальні факти доповнювалися широким поетичним мисленням. У дитячих спогадах В. Симоненка втілювалася авторська критика духовного стану тодішньої радянської дійсності. Тема дитинства безпосередньо пов'язана із культурно-філософським середовищем, вона є індикатором змін у ньому, тому в межових ситуаціях саме стан дитинства стає показником добробуту чи занепаду суспільства. Тож як вирок радянській системі звучать слова із віршів В. Симоненка: «Я не забув мужицькі очі хмурі, / Обличчя матерів налякані, тривожні. / Коли писали ви, продажні шкури, / Про їх життя, щасливе і заможне («47-й рік (Забулися давно образи, суперечки»)» [6].

Для літературного процесу в Україні у другій половині XX ст. характерне продовження оптимістичної і навіть романтичної традиції зображення дітей (як символу істини та невинності), що простежується в поезіях В. Симоненка: «Бігла стежка вдалеч і губилась, / А мені у безтурботні дні / Назавжди, навіки полюбилися / Ніжні і замріяні пісні» [5, с. 76].

Яскраво виражені світоглядні позиції автора, пафос затвердження певних систем цінностей, злободення публіцистичність дозволяють говорити про багату ідейну складову. У дитячих образах В. Симоненка знаходить своє вираження авторська критика по відношенню до духовного стану сучасного суспільства: «Менше ми гіркоти нестимем, / Стане ближчою наша мета, / Як не будуть у небо димом / Підніматись жіночі літа» [5, с. 66]. Особливістю симоненківського міфологізму є свідоме, активне використання архетипу дитини як символу цільності, балансу слабкості й сили, свободи та відповідальності: «У маленьких очах відбивається світ, – / Гамірливий, гучний і великий. [...] / Хай в них світиться синій зеніт, / А не жах од побоїщ диких» [5, с. 75].

Філософічність спостерігається у ставленні до смерті, врешті, приховане сприйняття життя, розуміння людини та її місця на Землі: «Праця людини – окраса і слава, / Праця людини – безсмертя її!» [6]. В. Симоненко, як і його сучасники, зберігає пряме співвіднесення в художніх творах минулого та теперішнього, відтворення дійсності одночасно у двох часових вимірах: «Скільки б не судилося страждати, / Все одно благословлю завжди / День, коли мене родила мати / Для життя, для щастя, для біди» [5, с. 96].

Виявляється виразний зв'язок теми дитинства з більше поглибленою і більше послідовною роботою теми народної і національної самосвідомості. Їх взаємопроникнення, висхідне до традицій класичної літератури XIX століття, посилюється завдяки принципово новому втіленню мотиву пам'яті: «Благословенна щедрість! Все від неї, / Від щедрості думок, сердець і рук. / Краса сповита матір'ю-землею / Від щедрості страждань її і мук» [5, с. 124]. Звернення до дитинства узгоджується в ній з народним світовідчуттям, відповідно до якого дитинство містить в собі величезний очисний початок. Ось чому бажання митця повернутися в дитинство через простір і час сприймається як цілком природне і закономірне бажання: «Понеси мене на крилах, радосте моя, / Де на пагорбах і схилах сонця течія. / Де стоять в обновах білих, в чистому вбранні / Рідні хати, білі хати з хмелем при вікні» [5, с. 198]. Прагнучи пізнати усю глибину найважливіших в житті країни і людини історичних подій, В. Симоненко звертається до їх передісторії, де істотну роль грає дитинство, як якнайповніше втілення природного, первинного в людині і людстві, як простір найбільшого загострення моральних колізій часу: «За те, що ми в космос знялися, / що нині здорові й живі, / я пам'ятник бабі Онисі / воздвиг би на площі в Москві» [5, с. 65]. Для поета дитинство стає своєрідною передісторією в діалектиці людської душі, як особливий вид духовної пам'яті, що поєднує минуле із сьогоденням, пояснює ситуації морального вибору: «Дарма біситься / злість ворожа, чорна – / нічим не очорнить / твоєї боротьби!.. / Цілую руки, / що крутили жорна / у переддень космічної доби» [5, с. 64].

У поезіях спостерігаємо соціально-біографічні передумови теми дитинства. Серед життєвих обставин, що зіграли первинне значення у формуванні художньої свідомості й у творчому самовизначенні В. Симоненка є його власні враження дитинства і спогади про війну. Почуття сирітства стало одним з найвиразніших переживань у житті письменника і на нім тримається тема дитин-

ства, втілена в його творчості. Тим дорожчими є люди, кому вони завдячують нехай на недовгий, але щасливий час, звідси ціла низка творів, які є мартирологом для поета: «Жорна», «Баба Онися», «Піч», «Дід умер», «Косар». Осмислення сирітства заломлюється через тему дитинства, яке постає складним і багатоликим. Сирітство оцінюється як серйозне соціальне лихо, викликане масовим винищенням безневинних людей під час Жовтневої революції, колективізації, сталінських репресій, у роки війни. З урахуванням масштабності і соціальних наслідків цього явища сирітство сприймається як ціле осиротіле покоління, стає ознакою доби і водночас гнівним докором і застереженням суспільству: «Я не забув мужицькі очі хмурі, / Обличчя матерів налякані, тривожні. / Коли писали ви, продажні шкури, / Про їх життя, щасливе і заможне» («47 рік (Забулися давно образи, суперечки)» [6]. У художній свідомості В. Симоненка сирітство набуває символічних ознак, це не лише безбатченко. Хоча його особиста сирітська доля, сприйняття життя, пов'язане з дитинством, збігається з народним стереотипним баченням: «Хай вузьколобі / Звуть його ганьбою, / А лицеміри – пасинком гріха» [5, с. 181]. У дитячі роки сирота, на його думку, – це інший, не схожий на правильних дітей, у яких є батько. Ліричному героєві боляче від цього, він прагне знайти розраду та заспокоєння в іншому, наприклад, дитяча помста: «Вибив шибку одну з рогатки / І додому спати помчав...» «Кривда» [6]. Частіше ліричний герой проголошує афористичні сентенції, які іноді наївно-ідеалістичні з елементами пафосу: «Бо нива це – моя! / Тут я почну зажинок, / Бо кращий урожай не жде мене ніде, / Бо тисяча доріг, мільйон вузьких стежинок / Мене на ниву батьківську веде...» [5, с. 186]; «Менше ми гіркоти нестимем, / Стане ближчою наша мета, / Як не будуть у небо димом / Підніматись жіночі літа» [5, с. 66]. Та все ж, незважаючи на труднощі сирітства, герої творів В. Симоненка ніколи не поривають духовної спорідненості з дитинством. Їхній характер формується під впливом того, що виник ще в дитинстві, вони зберігають відчуття причетності до рідного будинку, близьких людей, спорідненості до усього живого: «Я вклонюся землі і скажу їй: / Спасибі, / що мені ти прослалася, тепла, до ніг, / що не кінчилась ти на дідівській садибі, / але ринула вдаль тисячами доріг» («Спасибі») [7].

Дитинство в ланцюзі людського життя є найголовнішою ланкою, що єднає людину з минулим, сьогоденням і майбутнім. Розглядаючи дитинство як соціокультурний орієнтир, ми передусім вихо-

димо з розуміння дитинства як початку, близького до природного, тому ідеального. Людина народжується з душею, готовою прийняти в себе величезний світ, але з народження він беззахисний перед вибором поганого і доброго. Тому вирішальним чинником у формуванні характеру людини в цей період являються природа і люди, які його оточують. Поряд з дітьми завжди є пересічні люди з глибинними народними і культурними коренями. У них є власне бачення сенсів буття, з якими вони живуть на землі. Саме такими істинами ці люди озброюють ліричних героїв, які зазвичай у творах сироти. У системі соціокультурної орієнтації найважливіше значення має нерозривний зв'язок дитинства з рідною землею, який поступово сакралізується: «Першим був не Господь / і не геній, / першим був – / простий чоловік» («Перший») [7]. Дитяче минуле для В. Симоненка не акумулюється лише у віковій шкаралупі, воно проростає в сьогодення ліричного героя, живе в щемливих спогадах про природу рідного краю, про рідних і близьких, про знакові місця і події дитинства. Світ дитячих спогадів з'являється майже завжди невід'ємно із працею: «...предок мій споконвіку / Хліб сів і свині пас» («Мій родовід») [7]; «...вічна мудрість простої людини / в паляниці звичайній живе» («Перший») [7]. У творах В. Симоненка природа рідної землі є тим середовищем, яке, переплітаючись із дитинством, формує такі засадничі поняття, як мала батьківщина, рідний будинок, родинні зв'язки. Відбувається такий своєрідний діалектичний процес – мати та дід, рідна хата, село, земля, Батьківщина. Певно, тому нагадують освідчення в коханні рідним і Батьківщині рядки поезій: «Кожну хвилю у кожному днину / Гріє душу твоє ім'я / Ненаглядна, горда, єдина, / Україно моя» («Я закоханий палко, без міри...») [6]. Однак частіше – це напутні побажання, які звучать дещо публіцистично, ніби промовлені в миті одкровення: «За тобою завше будуть мандрувати / Очі материнські і білява хата» («Лебеді материнства») [6]. Таке месіанство – наскрізна риса поезій В. Симоненка, успадкована від Шевченкових настанов, застережень та закликів до сучасників та нащадків: «Живе лиш той, хто не живе для себе, / Хто для других виборює життя» («Можливо, знову заgrimлять гармати») [6]. Зверненням до дитинства і його просякнутість у майбутнє суголосне з інтересом вітчизняної літератури до проблем формування національного характеру і витоків особливого світовідчуття людини з народу, які мав і сам письменник, і його ліричні герої: «Його думи нехитрі /додумують

внуки, / і з очей ще віки пломенітимуть в них / його пристрасть і гнів, / його радощі й муки, / що, вмираючи, / він передав для живих» («Дід умер») [6].

В. Симоненко поставив в основу будь-яких досягнень людини у світі дитинство, створив поетику образної виразності, яка гармоніює з колізіями, почуттями і переживаннями дорослого. Чітке розуміння своїх витоків характеру, малої батьківщини, виражене через незгасну пам'ять про дитинство, давало йому відчуття свого місця на Землі, возвеличувало ліричних героїв завдяки внутрішній красі. Водночас письменник не ідеаліст, бо розуміє, що завдяки належному прижиттєвому поцінуванню людини праці суспільство заслуговує на моральний розвиток, інакше – занепад та деградація. Звернення до теми дитинства, напевно, слугувало можливістю виразити трагедію покоління шістдесятників, яка безпосередньо зумовлена попередніми історичними подіями, ідеологічні детермінанти та жорсткі приписи заганяли літературу цього періоду в прокрустове ложе, що хвилювало письменника, знаходило вираження авторських думок і оцінювання ситуації в зверненнях до теми дитинства: «Той господар в просторі безмежному, / Хто душею відрікся меж!» («Степ») [7].

Породження емоційних проблем, зокрема проблеми самотності, вважаємо, перегукується у творах В. Симоненка із естетикою романтиків: «Найстрашніше, мабуть, тільки тиша карає, / Коли поруч з тобою повзе по житті» («Тиша і грім») [7]. Переконані, що підвищений інтерес шістдесятників до теми дитинства безпосередньо пов'язаний зі змінами в суспільному житті. Адже хрущовська відлига виявилася оманною для митців. У результаті в середині ХХ ст. оприявилася опозиція – влада – мистецтво. Політика з новою силою втрутилася в іманентну функцію літератури – естетичну, врешті, сформувалося незацікавлене ставлення до мистецтва і часто вороже йому. Вважаємо, що для В. Симоненка образ дитини став багатфункціональним символом – незахищеності і самотності, страху і водночас здивування, наївності і чистоти і, звичайно, незадоволення поета суспільством, проявом його уяви і чутливості до викривлених змін у навколишньому світі.

Висновки. Тема дитинства як один із способів передання авторської позиції знайшла відтворення в поезіях В. Симоненка. Дитинство набуває статусу соціокультурного орієнтиру. Філософсько-художнє осмислення особливого світу дитини у творчості письменника свідчить, що він продовжив традицію української класичної літератури, коли дитинство стає найбагатшим досвідом пізнання життя, на основі

якого формується складна картина світобачення. Досліджувані твори не містять розгорнутої історії зростання особистості, її розвитку, різних переломів у свідомості, навпаки, дитинство стає мірилом духовно-морального стану суспільства, вільному від ідеологічних нашарувань, а також особливої духовної пам'яті, ґрунтованої на багатій емоційній культурі народу. Поезії фіксують уявлення про дитинство як про своєрідну передісторію людського характеру, що підпадає під постійний вплив природного і соціального середовища. Спостережено, що традиційні Шевченкові архетипні мотиви «втраченого раю» чи «блудного сина» відсутні, поет прагнув сублімувати власний досвід дитинства через ліричні

образи. Суттєво, що доросла людина і дитина не поляризовані, між дитинством та дорослим життям прямі причинно-наслідкові зв'язки. Діти-безбатченки, знедолені не здатні протистояти агресивному впливу світу зберігають свою вразливість у дорослому житті, звідси декларативність та афористичність висловлювань, як єдиний спосіб протистояти руйнівній дії оточення. Дитинна дисгармонійність продовжена в іншому життєвому етапі, тому мотиви самоти, розриву між дитинством та дорослим життям не спостерігається, конфлікт із суспільством загострюється.

Перспективами подальших досліджень можуть стати мотиви самотності в інтимній ліриці В. Симоненка як рефлексія на травми дитинства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Витрикуш Г. Історичне минуле України у творчості Л. Костенко та В. Симоненка. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2009. № 12. С. 29–34.
2. Євангеліє від св. Матвія, Глава 18. Біблія в пер. Івана Огієнка. URL: <https://only.bible/bible/ubio/mat-18/>
3. З матір'ю на самоті / Автор та упорядник Микола Данилович Сом; передмова Миколи Сома. Київ : Молодь, 1990. 128 с.
4. Коляда, Ігор Анатолійович. Василь Симоненко. Харків: Фоліо, 2021. 119, [6] с.: фот. – (Знамениті українці).
5. Лілік О. О., Сазонова О. В. Архетипний образ світового дерева в художньому світі Григорія Чубая. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля*. Серія: філологічні науки. 2020. Вип. 2 (20). С. 88–92.
6. Симоненко В. А. Берег чекань; вибір і комент. І. Кошелівця. Мюнхен: Видавництво «Сучасність», 1973. 310 с.: портр.
7. Симоненко Василь. Повні тексти творів. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/author.php?id=98>
8. Симоненко Василь. Тиша і грім (збірка). URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=3671>
9. Ткаченко Дана Анатоліївна. Василь Симоненко: еволюція стилю і рух тексту [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Київ, 2012. 21 с.
10. Юзьків Галина Іванівна. Константа петраркізму в українській любовній ліриці (В. Сосюра, В. Симоненко, М. Вінграновський) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Київ, 2012. 18 с.
11. Юнг Карл Густав. Архетипи і колективне несвідоме / перекл. з нім. Катерина Котюк ; наук. ред. укр. вид. О. Фешовець. Львів : Астролябія, 2013. 588 с.
12. Яременко В. «Щоб правду більш не кидали за грати...»: літ. портр. Василя Симоненка. Київ : Веселка, 2003. 23 с. (Урок літератури).

Дата першого надходження рукопису до видання: 17.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 23.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025